

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Zdeněk Fryš

Postavení svědka v trestním řízení
diplomová práce

Olomouc 2018

„Čestně prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Postavení svědka v trestním řízení*“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. 3. 2018

Zdeněk Fryš“

Zde bych chtěl poděkovat JUDr. Lence Konrádové, za její odborné vedení, cenné rady, připomínky a komentáře, které mi velmi pomohly k sepsání této práce.

Obsah

1 Úvod	6
2 Svědek	8
2.1 Pojem	8
2.2 Korunní svědek a spolupracující obviněný	8
2.3 Způsobilost být svědkem	11
2.4 Formální a materiální pojetí svědka	13
3 Práva svědka	14
3.1 Právo na právní pomoc	14
3.2 Právo na svědečné	16
3.3 Ostatní práva	16
3.3.1 Právo vypovídat v mateřském jazyce a právo na zajištění přítomnosti tlumočníka	16
3.3.2 Informace o nebezpečném obviněném a odsouzeném	17
3.3.3 Právo na utajení totožnosti a podoby svědka	17
3.3.4 Ochrana svědka podle zvláštního zákona	18
4 Povinnosti svědka a následky porušení povinností svědka	20
4.1 Předvolání a obecná povinnost svědčit	20
4.2 Výjimky z povinnosti svědčit	23
4.2.1 Zákaz výslechu	23
4.2.2 Právo odepřít výpověď	24
4.2.3 Ostatní osoby vyloučené z obecné povinnosti svědčit	25
4.3 Následky porušení povinností svědka	26
4.3.1 Základní způsoby vynucení a sankcí provázející porušení povinností svědka	26
4.3.2 Trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku	27
5 Výslech svědka a zvláštní způsoby dokazování	29
5.1 Výslech svědka obecně – poučení a postup	29
5.1.1 Podání vysvětlení	31
5.1.2 Výslech v přípravném řízení	32
5.1.3 Výslech svědka v hlavním líčení a mimo něj	33
5.2 Výslech svědka mladšího 18 let	36
5.3 Vybrané zvláštní způsoby dokazování	37
5.3.1 Konfrontace	38
5.3.2 Rekognice	38

5.3.3	Vyšetřovací pokus	39
5.3.4	Rekonstrukce	40
5.3.5	Prověrka na místě	41
6	Závěr.....	42
7	Zdroje	45

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá problematikou postavení svědka v trestním řízení. V případě svědecké výpovědi se jedná o velmi důležitý institut často uplatňovaný v trestním procesu, kdy nezřídka má výpověď této osoby značný vliv na objasnění rozhodných skutečností pro správné posouzení a rozhodnutí věci v trestním řízení. Funkce svědka s sebou přináší zákonem stanovený soubor práv a povinností, kterými je vázán jak svědek sám, tak i orgány činné v trestním řízení ve vztahu k této osobě a úkonům s ní spojenými. Prostřednictvím analýzy právní úpravy, odborné literatury a ustálené soudní praxe se zaměřím na stávající úpravu týkající se postavení svědka v trestním řízení.

V první části této práce se zaměřím na vysvětlení pojmu svědek. Poté přiblížím jeden z legislativních návrhů týkající se rekonstrukce trestního řádu v podobě zamýšleného zakotvení institutu korunního svědka, který zároveň srovnám s existující úpravou spolupracujícího obviněného. Následně se věnuji způsobilosti být svědkem, tedy zákonným podmínkám, které musí být splněny, aby osoba mohla zastávat funkci svědka v trestním řízení. V poslední části této kapitoly se věnuji formálnímu a materiálnímu pojetí svědka, na kterém taktéž znázorním relativní nezávislost těchto dvou konceptů.

Následující kapitola s názvem *Práva svědka* se věnuje, jak již z názvu plyne, zákonem přiznaným právům, především právu na svědecké či právu na právní pomoc. V této části také stručně shrnu i ostatní práva tohoto institutu, jako jsou právo na informace o nebezpečném obviněném či právo vypovídat v mateřském jazyce, a zaměřím se také na ochranu svědka dle zvláštního zákona.

Ve čtvrté části se věnuji povinnostem svědka a následkům porušení těchto povinností. Mezi okruhy, kterým se věnuji, patří povinnost svědčit a výjimky z ní (zákaz výslechu, právo odepřít výpověď a osoby vyloučené z obecné povinnosti svědčit), a současně negativní aspekty plynoucí z případného porušení některé z vymezených povinností svědka.

Nejpodrobnější a poslední kapitolou je kapitola pátá, pojednávající o výslechu svědka a zvláštních způsobech dokazování. Krom obecného vymezení výslechu a podání vysvětlení se zde zabírám rozdíly mezi výslechem v přípravném řízení, v hlavním soudním líčení a mimo něj. Dále zde rozebírám specifika výslechu osoby mladší 18 let a ostatních (zvláštních) způsobů dokazování spojených se svědkem, tedy konfrontaci, rekognici, vyšetřovacímu pokusu, rekonstrukci a prověrce na místě.

V závěru práce vyhodnotím získané informace plynoucí z právní úpravy institutu svědka a pokusím se zodpovědět kladenou výzkumnou otázku, která zní: „*Je současná právní úprava svědka v trestním řízení dostatečná?*“

2 Svědek

2.1 Pojem

Hovoříme-li o pojmu svědek, v trestním řádu nenalezneme žádnou jasně vymezenou definici tohoto institutu, a musíme tedy přistoupit k analogickému výkladu jak ze samotného trestního zákoníku a trestního řádu, tak i z jiných právních předpisů, a v neposlední řadě z odborné literatury. Komentář k trestnímu řádu definuje svědka takto: „*Svědkem je fyzická osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána (předvolána) orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, jež sama vnímala (poznala, pozorovala) svými smysly, tedy viděla, slyšela atd., anebo která se sama či z podnětu některé ze stran dostavila za tímto účelem k orgánu činnému v trestním řízení. Svědek je nezastupitelný jinou osobou, protože toto jeho postavení je vytvořeno situací, kterou pozoroval, vnímal.*“¹

I přes absenci zákonné definice můžeme bezesporu svědka vnímat jako jeden ze základních a nejdůležitějších důkazních institutů trestního řízení. Jedná se mnohdykrát o stěžejní důkazní prostředek, prostřednictvím kterého lze prokázat skutečnosti, které by v případě jeho absence nebylo možné zjistit. Zároveň je taktéž velmi významnou součástí Ústavou zakotveného práva na spravedlivý proces, kdy prostřednictvím práva na předvolání svědků, jejich výslechu ze strany obviněného je částečně naplňováno právo obviněného na obhajobu.² Svědek je osobou nezastupitelnou, a to již z povahy, smyslu a účelu tohoto institutu. Vzhledem ke skutečnosti, že svědectví je reflexí subjektivního, smyslového vnímání osoby svědka, který danou situaci slyšel, viděl či jinak vnímal, svědka nelze zastoupit jinou osobou, která by svědčila namísto něj.

2.2 Korunní svědek a spolupracující obviněný

Institut korunního svědka je již delší dobu navrhovaným a velmi projednávaným tématem ve spojení s neustále se vyvíjející a připravovanou novelou trestního řádu. Základní myšlenkou zakotvení tohoto institutu by měl mimo jiné být vysoký společenský zájem na objasňování zvláště závažné trestné činnosti, páchané organizovanými zločineckými

¹ PŮRY, František. In: Šámal, P. a kol *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 848 (§97).

² PŮRY, František. In: Šámal, P. a kol *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 848 (§97).

skupinami, převyšující nad zájmem individuálního potrestání jedné osoby. Osobě, která by státnímu zástupci krom svobodného, určitého, vážného a plného doznání současně oznámila takovou skutečnost, která by zásadně přispěla k objasnění takovéto trestné činnosti či dokonce k jejímu odvrácení, by byla poskytnuta imunita před trestní obžalobou. Vychází se zde tedy z předpokladu, že tento korunní svědek by byl sám součástí takovéto organizované zločinecké skupiny, a že současně s poskytnutím informací vedoucích k rozkrytí trestné činnosti či jejímu zabránění by tato osoba vydala veškerý prospěch získaný touto trestnou činností a současně se zavázala k náhradě případně vzniklé škody.³

V případě výše uvedené situace je nabízená imunita namísto, jelikož zaručí co možná nejvyšší možnou objektivitu svědecké výpovědi osoby účastné na takovéto zločinecké skupině a jí páchané trestné činnosti. V ideálním případě by informace korunního svědka vedly k úplnému rozkrytí takovéto organizace a objasnění páchané či připravované trestné činnosti přímo osobou, která je jednou z nejvíce informovaných o všech skutečnostech. Absencí imunity před trestní obžalobou pro takovouto osobu by dle mého názoru nebylo možné dosáhnout kýžené míry objektivitu výpovědi, kdy korunní svědek by z logiky věci nesdělil veškeré potřebné informace, a to z důvodu snahy o zmírnění trestu pro sebe samotného.

Současná právní úprava, kterou ovšem nelze ztotožnit se zamýšlenou úpravou korunního svědka, zakotvuje institut spolupracujícího obviněného ve smyslu § 178a trestního řádu, kdy spolupracujícím obviněným je osoba, kterou v řízení o zločinu⁴ může státní zástupce označit jako spolupracujícího za kumulativního splnění následujících podmínek:⁵

„a) oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,

b) dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a

³ MALECKÝ, Robert. Korunní svědek má být novinkou připravovaného trestního řádu [online]. Ceska-justice.cz, 23. dubna 2014 [cit. 1. března 2018]. Dostupné na < <http://www.ceska-justice.cz/2014/04/korunni-svedek-ma-byt-novinkou-pripravovaneho-trestniho-radu/> >.

⁴ Dle §14 zákona č.40/2009 Sb. Trestního zákoníku jsou zločinem „...všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny...“, kdy „Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“

⁵ Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

c) prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný, a považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil.“⁶

V případech, kdy spolupracující obviněný, který kumulativně splnil výše uvedené podmínky a zároveň nespáchal závažnější trestný čin nežli zločin, k jehož objasnění přispěl a na kterém se nepodílel ve formě návodce či organizátora, a kterým úmyslně nezpůsobil smrt či těžkou újmu na zdraví, a současně nejsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 zákona č.40/2009 Sb., trestního zákoníku, je státní zástupce oprávněn v případech, ve kterých to považuje za nezbytné vzhledem k okolnostem, navrhnout v obžalobě upuštění od potrestání. Státní zástupce pro tyto účely především zkoumá, jakým způsobem osoba spolupracujícího obviněného přispěla k objasnění případu, k obsahu jeho výpovědi a její váhy v souvislosti s ostatními shromážděnými důkazy, k osobě obviněného, okolnostem případu a způsobu, jakým se osoba obviněného podílela na předmětné trestné činnosti (zejména pak zkoumá závažnost následků způsobených jednáním spolupracujícího obviněného).⁷

Označení za spolupracujícího obviněného předchází hned několik nepominutelných úkonů ze strany státního zástupce. Ten nejprve potenciálního spolupracujícího obviněného poučí o jeho právech a o podstatě označení spolupracujícího obviněného. Dále mu sdělí povinnost setrvat na svém doznání a nutnost dodržet zákonem stanovené závazky a povinnosti (viz. výše), a vyrozumí ho o té skutečnosti, že v případě, kdy nedodrží své závazky v přípravném řízení či v řízení před soudem, nebude považován za spolupracujícího obviněného. Poté tuto osobu vyslechne, zda si je vědoma důsledků svého postupu, dále k jeho doznání a k celkovému obsahu oznámení.⁸

Jak z výše uvedené zákonné dikce plyne, lze pozorovat některé paralely s institutem korunního svědka. Těmi jsou především sledovaný zájem, kterým je rozkrytí, potrestání a současné zastavení organizovaného zločinu za významného přispění jednoho ze členů. Dále pak v případě spolupracujícího obviněného právo státního zástupce se jakýmsi způsobem

⁶ Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, §178a (1)

⁷ Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, §178a (2)

⁸ Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, §178a (3)

přimluvit za tuto osobu, a to navrhnout v obžalobě upuštění od potrestání v případě splnění podmínek stanovených zákonem.

Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 13.3.2014 vedeným pod spisovou značkou III.ÚS 859/13 mimo jiné uvádí, že vzhledem k nebezpečí, které organizovaná zločinecká skupina přináší, institut spolupracujícího obviněného je legitimním důkazním nástrojem trestního řízení. Zároveň ovšem poukazuje na potřebu podrobit mimořádné pečlivosti přezkum věrohodnosti spolupracujícího obviněného, kdy je třeba zkoumat i osobnostní rysy této osoby a motivaci stát se spolupracujícím obviněným. V případě, kdy by se nekladl mimořádně vysoký nárok na hodnocení výpovědi spolupracujícího obviněného, mohlo by dojít ke snaze spolupracujícího obviněného zajistit si „oblibu“ orgánů činných v trestním řízení prostřednictvím usnadnění jejich důkazní pozice tak, aby spolupracující obviněný docílil privilegia mimořádného snížení trestu ve smyslu §58 odst. 4 trestního zákoníku. V tomto riziku spatřuje Ústavní soud největší hrozbu zneužití institutu spolupracujícího obviněného oproti institutu korunního svědka.⁹

2.3 Způsobilost být svědkem

Svědecká způsobilost není v současném trestním řádu zakotvena, což lze považovat za reflexi jedné ze zásad trestního soudnictví, tedy volného hodnocení důkazů.¹⁰ Tato zásada je obsažena v § 2 odstavec 6 zákona č. 141/161 Sb., zákon o trestním řízení soudním¹¹, který stanovuje, že „orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“¹²

Svědkem v trestním řízení tedy může být osoba zletilá i nezletilá, osoba s psychickými či fyzickými nemocemi a vadami, osoba v poměru příbuzném či obdobném k obviněnému, čeští státní příslušníci i cizinci, ale i poškozený. V případě pochybností o schopnosti osoby v postavení svědka vnímat události a okolnosti, které jsou předmětem dokazování, je oprávněn orgán činný v trestním řízení sám posoudit jednotlivé případy a svědeckou způsobilost. Je tedy potřeba posuzovat jednotlivé konkrétní případy samostatně, kdy v případě nutnosti potřeby odborně vyšetřit psychický stav a způsobilost svědka zákon dává možnost u osob se sníženou schopností vnímat či vypovídat nechat tuto osobu znalecky vyšetřit,

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. března 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13, článek V

¹⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006, s. 333-335

¹¹ Dále jen jako „trestní řád“

¹² Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

respektive vyšetřit její duševní stav v souvislosti s podávanou výpovědí či jiným svědeckým úkonem.¹³

Způsobilým svědkem je tedy osoba, která je schopna správně vnímat a reprodukovat skutečnosti o okolnostech případu. Zároveň není osobou obviněnou (v širším slova smyslu, tedy ani osobou podezřelou či obžalovanou) či osobou spoluobviněnou. Dřívějšího spoluobviněného lze vyslechnout v pozici svědka vůči obviněnému jen v případech, kdy proti takové osobě bylo trestní stíhání pravomocně vyloučeno ze společného řízení, pravomocně skončilo ať již zproštěním či odsouzením této osoby či bylo pravomocně zastaveno trestní stíhání této osoby. V ostatních případech vypovídá jako spoluobviněný.¹⁴ Zákon zde taktéž stanovuje podmínku způsobilosti spočívající v tom, že osoba svědka je osobou odlišnou od orgánů činných v trestním řízení či jinak činných v tomto řízení, tedy není znalcem, tlumočnickem, pomocnou osobou či obhájcem vystupujícím v tomto řízení.¹⁵ Tyto zákonné nároky jsou odrazem požadavku na co možná největší objektivitu důkazu získaného svědeckou výpovědí. Je velmi pravděpodobné, že v případě, kdy by se osoba svědka a jedna z osob vyloučených z možnosti vystupovat v témže řízení také jako svědek mísila v jedné osobě, subjektivní prvek spočívající v zájmu na výsledku řízení by do značné míry negativně ovlivnil validitu poskytovaných informací.

Ze zákona pak jasně plyne, že funkce svědka má přednost před jiným procesním postavením, což pouze umocňuje roli tohoto institutu a její důležitost v trestním řízení. Takovéto procesní postavení svědka je především dáno tím, že jeho výpověď je reflexí praktické zkušenosti s okolnostmi týkajícími se případu. Důležitá je tedy z hlediska způsobilosti především schopnost smyslově vnímat, uchovat a dále tyto informace reprodukovat. Tuto schopnost posuzuje primárně příslušný orgán činný v trestním řízení, přičemž výslech osob stížených postižením jak jsou slepota, hluchota či kombinace je možný za přítomnosti a pomoci tlumočnicků.¹⁶

Jakousi výjimkou ze snahy o objektivitu svědecké výpovědi je možnost výslechu poškozeného v postavení svědka. V takovýchto případech je bezesporu nutné dbát mimořádné obezřetnosti k takto získané výpovědi, která může být značně zkreslena subjektivním zájmem poškozeného na náhradě škody či v případech, ve kterých náhrada škody není uplatňována

¹³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006, s. 335

¹⁴ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 782 (§ 97)

¹⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006, s. 333-334

¹⁶ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 784 (§ 97)

zájmem poškozeného na zadostiučinění či odplatě plynoucí z možného usvědčení obviněného.¹⁷

2.4 Formální a materiální pojetí svědka

Institut svědka můžeme pojímat jak v praxi, tak i v teorii dvěma způsoby. Tím prvním je pojetí materiální, přičemž druhé je formální. Materiální pojetí se zaobírá především funkčním spojením osoby s případem projednávaným v trestním řízení, kdy svědkem je taková fyzická osoba, která svými smyslovými orgány vnímala skutečnosti a události, které by mohly být podkladem pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, a zároveň je tato osoba schopna vypovídat, tedy prezentovat vnímané skutečnosti. Zda se tato osoba dostavila na základě vlastní vůle nebo podnětu, či zda byla za účelem podání svědecké výpovědi předvolána některým z orgánů činných v trestním řízení, není v případě materiálního pojetí postavení svědka rozhodné.¹⁸

Formální pojetí svědka v trestním řízení je neodmyslitelně spjato s právy a povinnostmi svědka, které vyplývají ze zákonné dikce. Jedná se opět o fyzickou osobu, která byla předvolána či se sama dostavila za účelem podání svědecké výpovědi před orgány činné v trestním řízení. Mohou tedy nastat situace, kdy osoba bude svědkem v materiálním pojetí, ovšem nikoli v pojetí formálním a naopak. Příkladem může být osoba, která se dostaví na předvolání k výslechu před orgány činné v trestním řízení, přičemž o skutku projednávaném v tomto řízení neví ničeho. Z formálního hlediska se jedná o svědka (má svá práva a povinnosti ve smyslu trestního řádu), z materiálního hlediska ovšem svědkem není, jelikož nevnímala skutečnosti rozhodné pro trestní řízení. Druhou možností, kdy z formálního hlediska se nejedná o svědka, přičemž z materiálního ano, by byl modelový příklad, kdy osoba by vnímala skutečnosti rozhodné pro trestní řízení, ale tato osoba se sama nepřihlásí a ani žádná ze stran či orgánů činných v trestním řízení o této osobě nebude vědět a v řízení tak tento svědek ve smyslu materiálního pojetí nebude vystupovat (tedy nemá práva a povinnosti stanovené trestním řádem).¹⁹ Pro účely této práce je stěžejní právě pojetí formální, které se týká ustanovení trestního řádu, především v rozsahu § 97 - § 104, kdy je funkce svědka neslučitelná s jakoukoli jinou funkcí v tomtéž trestním řízení.²⁰

¹⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006, s. 334

¹⁸ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 782 (§ 97)

¹⁹ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 782 - 784 (§ 97)

²⁰ Viz. kapitola 2.3 způsobilost být svědkem

3 Práva svědka

Institut svědka s sebou pochopitelně přináší i rozličný soubor práv, kterými tato osoba v průřezu své role v trestním řízení disponuje. Tato práva vychází již přímo z nejdříve postavených norem České republiky, tedy z Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod, ale také je dále blíže specifikována v trestním řádu a zákony souvisejícími. Již z Listiny základních práv a svobod, konkrétně z článku 7 odstavce druhého plyne jeden z nejzásadnějších zákazů ve vztahu k svědku, a to ta skutečnost, že nesmí být mučen či podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu.²¹

Mezi výčet svědeckých práv patří právo na právní pomoc, právo na svědečné, právo vypovídat v mateřském jazyce, právo na zajištění tlumočnicka, právo na informace o nebezpečném obviněném a odsouzeném, právo na utajení totožnosti a podoby svědka, právo na respektování zákazu výslechu a právo odepřít výpověď.²² Posledním dvěma uvedeným právům se budu v této práci věnovat v následující kapitole, a to v souvislosti s obecnou povinností svědčit. U zbylých práv se zaměřím především na právo na právní pomoc a svědečné.

3.1 Právo na právní pomoc

Právo na právní pomoc je obsaženo již v Listině základních práv a svobod, konkrétně pak v článku 37 odstavci druhém, který stanovuje, že: „*Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.*“ Z uvedeného tedy plyne, že stejným právem disponuje i svědek. Právo na právní pomoc odvozujeme od práva obviněného, přičemž samotný trestní řád v případě svědka právo na právní pomoc nestanovuje. Ústavní soud se této problematice podrobně věnoval ve svém nálezu ze dne 8. 3. 2005, ve kterém řešil spor mezi osobou, která se na základě předvolání Policie České republiky dostavila k podání svědecké výpovědi (stěžovatel) s tím, že u výpovědi tato osoba požadovala účast svého advokáta. Tato žádost byla policií odmítnuta s odkazem na chybějící ustanovení o právní pomoci v trestním řádu, které by se týkalo svědka a svědecké výpovědi, a obavu, že by účast advokáta při tomto úkonu mohla mařit průběh trestního řízení.²³

²¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

²² Práva a ochrana práv svědka. Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika, 2012 [cit. 09. března. 2018]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/61>>.

²³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března. 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04.; VÁŇA, Jiří; TOMAN, Petr. Právní pomoc advokáta při podání vysvětlení. *Epravo.cz*. 2015, č. 1, s. 51-52.

Ústavní soud se v tomto nálezu tedy zaměřil na chybějící úpravu právní pomoci v trestním řádu, kdy stanovil následující:

„Ústavní soud nemůže, než přisvědčit názoru stěžovatele, že postupem Policie bylo porušeno jeho právo na právní pomoc zakotvené v čl. 37 odst. 2 Listiny. Stěžovatel správně poukazuje na to, že nedostatek výslovné právní úpravy v trestním řádu není důvodem odmítnutí práva na právní pomoc. Souhlasit lze i s jeho kritikou vyhraněně pozitivistického pohledu na právo zastávaného Policií v této věci. Pokud Police tvrdí, že trestní řád výslovně nestanoví právo svědka na právní pomoc a nelze nahrazovat činnost zákonodárce, Ústavní soud připomíná, že když rozhodoval shora citovaným nálezem sp. zn. II. ÚS 98/95 o právu na právní pomoc osoby podávající vysvětlení, také neexistovalo v obecné právní úpravě ustanovení, které by výslovně toto právo garantovalo. Přesto Ústavní soud dovodil, že takové právo má, neboť je garantováno v právním předpise vyšší právní síly takovým způsobem, že zde není dán žádný prostor pro jeho vyloučení obecnou úpravou. Takové právo totiž jak podle jazykového výkladu, tak vzhledem k podstatě a smyslu práva (tedy podle teleologického výkladu), přísluší každému občanu bez ohledu na jeho postavení v řízení či na charakter řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy. Lze připustit, že by obecná úprava mohla toto právo omezit, pokud by jeho absolutní výkon vedl k eliminaci jiných práv garantovaných ústavním pořádkem, avšak samotný fakt, že toto právo není v obecné úpravě ve vztahu ke svědkovi výslovně upraveno, nemůže vést k závěru, že svědek nemá právo na právní pomoc. Ústavní soud také poznamenává, že za situace, kdy právní úprava neobsahuje výslovný postup řešení určité problematiky, ale tuto situaci je možno řešit výkladem práva, je namístě samostatný postup orgánů činných v trestním řízení, nikoliv pasivní vyžadování pravidel a předpisů.“²⁴

V citovaném nálezu dále Ústavní soud uvádí, že nesouhlasí s tvrzením policie o možnosti maření trestního řízení účastí advokáta při tomto úkonu. Naopak poukazuje na možnost zmaření trestního řízení zapříčiněného nesouladným vedením tohoto řízení se základními lidskými právy a svobodami, kdy právo na právní pomoc je zakotveno v článku 37 odstavci 2 Listiny základních práv a svobod.²⁵

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 8. března. 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 8. března. 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04

3.2 Právo na svědečné

Právo na svědečné je reflexí zákonného požadavku svědecké povinnosti, kdy prostřednictvím svědečného je osobě svědka kompenzována majetková újma, která jí vznikla v souvislosti s plněním uvedené povinnosti. Svědečné má povahu nároku, který osoba svědka musí uplatnit ve stanovené lhůtě tří dnů ode dne uskutečněního úkonu, a to u orgánu činného v trestním řízení, který tento úkon prováděl. V případě, že z jakéhokoli důvodu výslech proveden nebyl, nárok na svědečné vzniká již řádným dostavením se k orgánu činnému v trestním řízení, který tuto osobu předvolal za účelem podání výpovědi.

Výše svědečného se odvíjí z nároku na úhradu dvou složek. První složka zahrnuje prokázaný *ušlý výdělek*, kdy se vychází z průměrného čistého výdělku vypočteného dle zvláštních předpisů, a dále z délky trvání výslechu či jiného úkonu. Druhá složka obsahuje nutné výdaje ve smyslu zvláštních právních předpisů upravujících cestovní náhrady, mezi které patří *jízdné* (to náleží svědku, který nebydlí, dočasně se nezdržuje či není zaměstnán v místě konání výslechu či jiného úkonu), *stravné* (definované jako paušální náhrada za zvýšené náklady na stravování, kdy vycházíme z délky výslechu či jiného úkonu a příslušných předpisů o cestovních náhradách) a *nocležné* (tedy náhrada nákladů za ubytování v prokázané výši, kdy nocležné je přiznáno v takových případech, ve kterých jej lze považovat za oprávněné vzhledem k denní době prováděného výslechu či jiného úkonu a bydlišti a možnostem svědka zajistit svou včasnou účast na výslechu či jiném úkonu).²⁶

3.3 Ostatní práva

3.3.1 Právo vypovídat v mateřském jazyce a právo na zajištění přítomnosti tlumočnicka

Mezi ostatní práva svědka se řadí právo vypovídat v mateřském jazyce, což je jednou z obecných zásad, na kterých je postaven trestní řád, což plyne i ze zařazení této úpravy do § 2 odstavce 14, trestního řádu. Právo používat mateřský jazyk platí po celou dobu trestního řízení, kdy odmítnutím jeho naplnění by došlo k porušení Listinou základních práv a svobod stanovené práva na spravedlivý proces. Svědek tedy může vypovídat v mateřštině či jakémkoli jazyce, o kterém prohlásí, že jej ovládá. Současně je také oprávněn kdykoli v průběhu řízení prohlásit, že stanovený jazyk neovládá, a to i přes tu skutečnost, že v případě

²⁶ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1522-1525 (§104).

předchozích úkonů tento jazyk užíval, tlumočnicka nepožadoval a je tedy jasné, že českému jazyku rozumí a je schopen v něm komunikovat. Tyto předchozí úkony ovšem zůstávají zákonné, jelikož tato osoba nežádala tlumočnicka. V případech, kdy osoba svědka neovládá český jazyk, je třeba, aby orgán činný v trestním řízení přibral k předmětnému úkonu tlumočnicka, který bude výpověď svědka tlumočit do jazyka českého.²⁷

3.3.2 Informace o nebezpečném obviněném a odsouzeném

Ustanovení § 103a trestního řádu stanovuje právo svědka, kterému v souvislosti s pobytem obviněného či odsouzeného na svobodě hrozí nebezpečí, žádat o informace týkající se této osoby. V případě, že svědek o takovéto informace nepožádá a orgány činné v trestním řízení či jiné zákonem stanovené instituce doznají, že z důvodu propuštění či útěku na svobodu takto nebezpečné osoby hrozí svědku nebezpečí, vyrozumí ho o těchto skutečnostech na základě zákonné povinnosti a současně jej taktéž vyrozumí o učiněných bezpečnostních opatřeních ve prospěch ohroženého svědka, byla-li taková opatření přijata.²⁸

3.3.3 Právo na utajení totožnosti a podoby svědka

V případech, kdy svědku či osobě jemu blízké hrozí či by hrozit mohlo nebezpečí spočívající především v hrozící újmě na zdraví či vážného nebezpečí porušení jeho základních práv, a současně nelze ochranu svědka zajistit jiným dostatečným způsobem, příslušný orgán činný v trestním řízení přistoupí k institutu utajení totožnosti a podoby svědka. Svědek je o tomto svém právu poučen orgány činnými v trestním řízení.

Utajení spočívá v tom, že svědkovo jméno a příjmení spolu s dalšími osobními údaji o svědku se nezapiší do protokolu. Tyto osobní údaje se vedou pouze v odděleném spisu, který není součástí spisu trestního a přístup k těmto údajům je umožněn pouze orgánům činným v trestním řízení, které v dané věci figurují. Svědek tedy ve spise vystupuje pod falešným jménem a příjmením, pod kterým je v tomto řízení veden. K utajení totožnosti a podoby svědka je možno přistoupit také současně s dalšími opatřeními směřujícími k ochraně svědka,²⁹ kterým se budu věnovat v následující části.

²⁷ FRYŠTÁK, Marek. Spravedlivý proces a právo na tlumočení a překlad v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 2, s. 35.

²⁸ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1513-1518 (§ 103a).

²⁹ Utajovaný svědek. Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika, 2012 [cit. 02. března. 2018]. Dostupné na < <http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/utajovany-svedek>>; Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů

3.3.4 Ochrana svědka podle zvláštního zákona

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením ukotvuje ucelený způsob poskytnutí pomoci osobám, které se v souvislosti s trestním řízením ocitly v ohrožení, tedy jim hrozí či může hrozit újma na zdraví či jiných základních právech. I přes skutečnost, že se nejedná o předpis trestního práva a řadí se do odvětví práva správního, je tento zákon účelově vázán na trestní normy. Do ochranného programu se mohou zapojit krom svědků také ostatní osoby účastné v trestním řízení, zejména pak soudní znalci, státní zástupci, soudci, příslušníci policie a také jejich osoby blízké. I přes skutečnost, že institut korunního svědka nemáme v současné právní úpravě upraven, ochrana ve smyslu tohoto zákona se poskytne i pachateli trestného činu, který vypovídá v neprospěch hlavního pachatele, tedy i případný spolupracující obviněný,³⁰ kdy v tomto lze nalézt paralelu s institutem ochrany korunního svědka.

Nástroje a opatření upravené tímto zákonem zahrnují zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby, osobní ochranu, přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její rodinné domácnosti a pomoc chráněné osobě za účelem sociálního začlenění v novém prostředí. Tato ochrana a pomoc je realizována prostřednictvím Policie České republiky, případně Vězeňské služby, přičemž tyto orgány nepodléhají doзору státního zástupce, jak tomu je v případě trestního řízení, ale uplatňuje se zde klasický princip subordinace platný pro příslušný sbor. Zákon dále stanovuje podmínky pro poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci, kdy osoba požadující tuto ochranu musí dát souhlas s jejich poskytováním a způsobem jejich poskytování včetně souhlasu ke zpracování a využívání jejich osobních údajů. Návrh na poskytnutí ochrany podléhá schválení ministra vnitra a legitimování podat jej jsou orgány činné v trestním řízení. Osoba, které je poskytnuta ochrana, je povinna dodržovat stanovené podmínky poskytování této ochrany, řídit se pokyny orgánů vykonávajících ochranu a tyto informovat o nových skutečnostech a změnách, které by mohly mít vliv na jejich další postup. O ukončení poskytování ochrany a pomoci se rozhoduje na návrh policie, kdy se bude jednat především o případ, kdy odpadnou důvody, pro které byla osobě poskytnuta zvláštní ochrana ve smyslu tohoto zákona.³¹ Primárním účelem této právní úpravy navazující na trestní úpravu

³⁰ NĚMEC, Jiří. Ochrana svědků. *Právní rádce*. 2003, č. 12, s. 74; LEGS.. O změnách zákonů v trestní oblasti. *Právní rozhledy*. 2011, č. 21, s. II

³¹ Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů; NĚMEC, Jiří. Ochrana svědků. *Právní rádce*. 2003, č. 12, s. 74; LEGS.. O změnách zákonů v trestní oblasti. *Právní rozhledy*. 2011, č. 21, s. II

utajeného svědka je poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci svědkům (či jiným osobám), které se v souvislosti s rozkrýváním závažné trestné činnosti ocitli v ohrožení, kdy potírání organizovaného zločinu a jiné závažné kriminality je veřejným zájmem s vysokou prioritou.

4 Povinnosti svědka a následky porušení povinností svědka

Svědék v trestním řízení má samozřejmě široký okruh povinností, které jsou stanoveny především trestním řádem. Tyto povinnosti vyplývají jak z postavení svědka a jeho role v trestním řízení, tak i ze samotného smyslu a podstaty svědecké výpovědi. Vymezení svědeckých povinností je stanoveno především z toho důvodu, aby nebylo mařeno trestní řízení a aby výslech svědka, který je mnohdy stěžejním důkazem, byl co možná nejobektivnějším odrazem svědkem vnímaných skutečností rozhodných pro dané řízení. Pro případ porušení zákonem stanovených povinností svědka je možné tuto osobu zákonem stanoveným způsobem postihnout / potrestat, kdy i těmto následkům se v této kapitole věnuji.

4.1 Předvolání a obecná povinnost svědčit

Zákonná úprava obsahuje takzvanou zákonnou povinnost svědčit. Jedná se o základní a stěžejní povinnost svědka stanovenou § 97 trestního řádu, který je povinen se dostavit na předvolání k orgánu činném v trestním řízení a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu, o jeho pachateli a o okolnostech důležitých pro trestní řízení. Vzhledem k nezastupitelnosti svědka je povinnost dostavit se na předvolání důležitou povinností tohoto institutu. Dostavit se jsou povinny všechny osoby, tedy i ty, které mají právo odepřít výpověď či ty, u kterých je výslech zakázán, a to z toho důvodu, že skutečnosti vedoucí k zákazu výslechu či možnému využití práva odepřít výpověď nelze bez jejich osobní účasti spolehlivě zjistit. Výjimku tvoří pouze úzký okruh osob požívajících imunit a výsad dle zvláštních právních předpisů.

Základním předpokladem pro splnění této povinnosti je tedy řádné předvolání svědka, které je zpravidla písemné. V opodstatněných případech lze použít i odlišné telekomunikační prostředky a informace sdělit ústně. V takovém předvolání je třeba uvést věc, ve které je trestní řízení vedeno, místo a čas úkonu na který je svědek předvolán, předmět, kterého se daný úkon týká, jaké věci si má vzít sebou (doklady, písemnosti a jiné), v jakém procesním postavení je tato osoba předvolávána – v našem případě tedy jako svědek, a jasné označení konkrétní osoby, která se předvolává, a poučení o následcích nedostavení se ve smyslu § 66 trestního řádu.³²

³²PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -I. díl. 5.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 784-796 (§ 97- § 99)

Povinnost svědčit, tedy vypovídat jako svědek, znamená pravdivě uvádět veškeré, svědkem vnímané a známé skutečnosti, které by mohly být rozhodné pro trestní řízení, a nic nezamlčet. Jak je stanoveno v zákoně, těmito důležitými skutečnostmi jsou především informace o pachateli trestného činu a o trestném činu samotném, proti kterému je dané trestní řízení vedeno. Přípustné jsou zejména takové informace, které vycházejí ze smyslového vnímání svědka, kdy nelze považovat za relevantní informaci pouze domněnku či pomluvu, kterou tato osoba slyšela a není schopna označit primární zdroj této informace a u které nelze prokázat fakticitu.³³

Význam pro trestní řízení mají pouze skutečnosti sdělené touto osobou, nikoli úsudky, dohady či hodnocení uvedených skutečností svědkem či dokonce hodnocení a dohady o skutečnostech, kterým svědek nebyl účasten. Takovéto domněnky nejsou z důkazní pozice relevantní. V tomto ohledu spočívá zásadní rozdíl mezi svědkem a znalcem. Znalec je totiž z povahy věci zastupitelný, kdy podává informace relevantní pro trestní řízení nikoli na základě vlastní zkušenosti, nýbrž na základě znalostí a vědomostí. U znalce nelze hovořit o subjektivním vnímání, které by v tomto případě bylo na škodu, kdy se předpokládá objektivnost jím vypracovaného posudku, založeného na odborné kvalifikaci a znalostech, v souvislosti s nimiž vypracovává tento posudek, jehož podkladem jsou předložená fakta a důkazy, ze kterých vychází.³⁴

Je samozřejmé, že svědecká výpověď zpravidla obsahuje určité zhodnocení celé situace, což je opět dáno subjektivním vztahem k věci projednávané v trestním řízení. Z tohoto důvodu je třeba, aby orgán činný v trestním řízení při výpovědi také zjistil, jaký je vztah svědka k obviněnému a k předmětné události, o které vypovídá, a jiným rozhodným skutečnostem tak, aby v souladu s těmito zjištěnými informacemi mohl spolehlivě vyhodnotit relevanci podané výpovědi. Se zjištěným vztahem svědka s projednávanou věcí v trestním řízení úzce souvisí i pravdivost svědecké výpovědi.³⁵ Svědek je povinen uvádět pouze pravdu, kdy o této skutečnosti je poučen pod hrozbou trestní odpovědnosti za trestný čin podle § 346 trestního zákoníku, *křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek*, který v odstavci druhém a třetím stanovuje, že v případě uvedení nepravdy o okolnostech majících podstatný význam pro rozhodnutí před orgány činnými v trestním řízení či v případě zamlčení takových okolností bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti

³³ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl. 5.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 784-785 (§ 97)

³⁴ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl. 5.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 783-784 (§ 97)

³⁵ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl. 5.* Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 785 (§ 97)

(především v případech znalce), a pro případ, kdy by takovýmto činem svědek způsobil značnou škodu či takto konal úmyslně v zájmu jiného vážně poškodit, narušit jeho rodinné vztahy nebo mu způsobit vážnou újmu Trestní zákoník ukládá sankci odnětí svobody ve výši dvou až deseti let.³⁶ Poměrně přísná úprava postihu za nedodržení povinnosti vypovídat pravdu jasně dokazuje zásadní povahu svědeckví a možné značně nežádoucí následky plynoucí ze zneužití tohoto institutu v případě nepravdivosti tvrzení svědka.

Svědék má také další povinnosti, které již ovšem plynou z konkrétní specifické potřeby a účelu trestního řízení v dané věci, či jsou třeba z důvodu pochybnosti o svědecké způsobilosti svědka, kdy komentářová literatura k Trestnímu řádu tyto povinnosti vymezuje následovně jako povinnost:

- „a) podrobit se vyšetření duševního stavu znalcem za podmínek § 118,*
- b) podrobit se prohlídce těla za podmínek § 114 odst. 1,*
- c) strpět odběr krve nebo jiný podobný úkon (např. odběr pachové stopy) za podmínek § 114 odst. 2,*
- d) napsat potřebný počet slov, je-li toho třeba ke zjištění pravosti rukopisu (§ 101 odst. 4),*
- e) popsat nějakou osobu nebo věc v rámci provádění rekognice a zúčastnit se tohoto úkonu (§ 104b),*
- f) strpět provedení potřebných identifikačních úkonů za podmínek § 114 odst. 3 ...,*
- g) podrobit se konfrontaci s obviněným nebo s jiným svědkem (§ 104a),*
- h) zúčastnit se vyšetřovacího pokusu (§ 104c odst. 3, 4), rekonstrukce (§ 104d odst. 2, § 104c odst. 3) a prověrky na místě (§ 104e),*
- ch) podrobit se výsledku prostřednictvím videokonferenčního zařízení (§ 52a, 111a).“³⁷*

I v případě těchto obecných povinností zákonná úprava vychází z jedinečnosti svědka a potřeby v odůvodněných případech zkoumat jeho způsobilost k podání svědecké výpovědi či vyplývají z nutnosti provedení zvláštního způsobu dokazování, žádoucího k prokázání skutečností rozhodných pro trestní řízení. Nenahraditelnost svědka a jeho smysly nabytých znalostí je v těchto případech neoddiskutovatelná.

³⁶ Zákon č.40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1431-1443 (§ 97).

4.2 Výjimky z povinnosti svědčit

Z obecné povinnosti svědčit existují určité výjimky, kterým se budu věnovat v této podkapitole. Jak jsem již uvedl výše, i v případech, kdy se jedná o osobu, které některá z výjimek svědčí, nezbavuje ji to povinnosti dostavit se k orgánům činným v trestním řízení na jejich předvolání. Až zde tato osoba využije svého práva na odepření výpovědi či příslušný orgán činný v trestním řízení zjistí, že se jedná o takovou osobu, u které jsou dány důvody pro zákaz výslechu.

4.2.1 Zákaz výslechu

Zákaz výslechu zákon stanovuje v takových případech, kdy svědek má být vyslechnut o okolnostech týkajících se utajovaných informací ve smyslu zvláštních zákonů, které je tato osoba povinna zachovat v tajnosti či v případech, kdy by výslechem svědka došlo k porušení státem uznané či uložené povinnosti zachovat mlčenlivost (ta se ovšem netýká situací, kdy svědku plyne oznamovací povinnost ve smyslu trestního zákona). V případě obou situací lze zákaz zvrátit zproštěním povinnosti. U zachování v tajnosti lze povinnosti zprostit příslušným orgánem, u mlčenlivosti příslušným orgánem či osobou, v jejichž prospěch byla povinnost mlčenlivosti zřízena. Tento zákaz se vztahuje na všechna stádia trestního řízení i na související procesní úkony orgánů činných v trestním řízení, jakými jsou zvláštní způsoby dokazování, tedy vyšetřovací pokus, rekognice, rekonstrukce, prověrka na místě či konfrontace, na kterých by měl být účasten i svědek, u něhož jsou dány důvody pro zákaz výslechu. K takovému zákazu jsou orgány činné v trestním řízení povinny přihlížet z úřední povinnosti, jelikož tyto zákazy a zájem na jejich dodržení má větší prioritu nežli svědecká výpověď, a logicky se tak vztahuje i na podání vysvětlení, vydání listin důležitých pro trestní řízení nebo výslech prostřednictvím videokomunikačního zařízení.³⁸

I z tohoto zákazu jsou v samotném trestním řádu přípustné výjimky, kterými jsou například tzv. odposlechy a záznam telekomunikačního zařízení ve smyslu § 88 trestního řádu, poskytování osobních údajů dle § 8 odstavce 2-5 trestního řádu a ostatní průlomové plynoucí z tohoto právního předpisu. Současné jsou taktéž zvláštními právními předpisy

³⁸ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1449-1471 (§ 99).; Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

upraveny i další průlomy tohoto zákazu, vždy s ohledem na specifika dané povinnosti zachovávat mlčenlivost.³⁹

Před započítím výsledku je orgán činný v trestním řízení povinen poučit svědka o zákazu výsledku, přičemž současně o tomto provede zápis do protokolu. V případě existence některé ze skutečností zakládající předmětný zákaz je orgán činný v trestním řízení povinen taktéž zjistit, jaké konkrétní skutečnosti odůvodňují tento zákaz, případně v jakém rozsahu postihuje okruh skutečností, o kterých svědek nesmí vypovídat. Nedodržení zákonného omezení výsledku by vedla k relativní neplatnosti výsledku (respektive důkazu), který byl takto získán, ovšem pouze v takovém rozsahu, v jakém by výpověď odporovala zákazu výsledku. Zbylá část by zůstala platnou, kdy část výpovědi, na kterou se nevztahuje povinnost zachování v utajení či mlčenlivost, je-li tuto část možno oddělit, je relevantním důkazem trestního řízení, ostatně svědek je povinen tyto skutečnosti uvést, nejsou-li předmětem chráněným předmětným zákonným ustanovením.⁴⁰

4.2.2 Právo odepřít výpověď

Druhou z výjimek obecné povinnosti svědčit upravená v § 100 trestního řádu je právo odepřít výpověď jako svědek, který je vůči obviněnému v příbuzenském vztahu v pokolení přímém či je jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner nebo druh. V případech, ve kterých je více obviněných a svědek je v takovémto poměru vůči některému z nich, má právo odepřít výpověď, nelze-li oddělit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, vůči kterému je svědek v předmětném poměru. Svědek je oprávněn odepřít výpověď, jestliže by touto způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě či okruhu uvedených osob v poměru rodinném či obdobném, jejichž újmu by právem pocíťoval jako újmu vlastní. Tímto právem není zasažena oznamovací povinnost ve smyslu trestního zákoníku, kdy v těchto případech svědek nemůže výpověď odepřít. Odepření výpovědi se použije i v případech zvláštních způsobů dokazování, kterými jsou vyšetřovací pokus, rekonstrukce, rekonstrukce, prověrka na místě či konfrontace.⁴¹

O právu odepřít výpověď musí být svědek řádně poučen před každým výsledkem a současně musí výslovně a jednoznačně uvést, zda tohoto práva využívá či nikoliv. Nedostatek

³⁹ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1449-1471 (§ 99).

⁴⁰ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1451 (§ 99)

⁴¹ FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233

projevu vůle či absence poučení má za následek relativní neplatnost takového výsledku, kterou lze konvalidovat dodatečným poučením a výslovným prohlášením svědka, že i za těchto skutečností na své výpovědi trvá a práva odepřít výpověď se vzdává. V opačném případě nelze výsledek stížený touto vadou použít jako důkaz. Stejně tak lze v případech, kdy svědek využil svého práva odepřít výpověď například v přípravném řízení a poté dodatečně prohlásil, že na odepření výpovědi nadále netrvá, vyslechnout a dále užít tento výsledek jako platný důkaz.⁴²

Přípustnost a oprávněnost odepření výpovědi, respektive důvodnost využití tohoto práva, přezkoumává a hodnotí příslušný orgán činný v trestním řízení. Ústavní soud se k problematice oprávněnosti práva odepřít výpověď vyjádřil ve svém Nálezu ze dne 4. 12. 1997 vedeném pod sp. zn. III. ÚS 149/97. Ústavní soud konstatoval, že právo na odepření výpovědi nemá absolutní charakter, kdy se nevztahuje k výpovědi jako celku a svědku je dána možnost, aby v průběhu výslechu pominul skutečnosti, které by mohly vyvolat zákonem stanovené nepříznivé následky, a právo odmítnout výpověď má tehdy, když mu jsou kladeny upřesňující či doplňující otázky, na které může využít práva odmítnout vypovídat. Současně však stanovuje, že kritéria důvodnosti odepření výpovědi jsou značně flexibilní a je třeba je zkoumat v každém specifickém případě samostatně vzhledem k ostatním skutečnostem, kdy je možné, že tyto okolnosti, pro které svědek využije předmětného práva odepřít výpověď, budou orgánům činným v trestním řízení doposud zcela neznámé, jelikož nemusí nutně vyplývat z okolností projednávaných v dané trestní věci. Nelze stanovit obecné pravidlo či výklad, nýbrž je třeba posuzovat důvodnost vždy ve vztahu k daným okolnostem. Nerespektování práva na odepření výpovědi by znamenalo značný zásah do ústavou zaručených práv svědka, kdy takzvaný zákaz sebeobviňování obsažený v článku 37 odstavci 1 Listiny základních práv a svobod má přednost před zájmy ostatními.⁴³

4.2.3 Ostatní osoby vyloučené z obecné povinnosti svědčit

Trestní řád v §10 vymezuje okruh osob, které jsou z důvodu svého postavení vyňaty z pravomoci orgánů činných v trestním řízení, a proto se na ně nevztahuje obecná povinnost svědčit. Jedná se o osoby požívající výsad a imunit plynoucí ze zákona či mezinárodního

⁴²FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 1997 sp. zn. III. ÚS 149/97

práva. V případě pochybností o vynětí či míře vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení rozhodne o tomto na návrh státního zástupce, soudu či dotčené osoby Nejvyšší soud.⁴⁴

Na základě imunit mezinárodního práva jsou některé osoby vyňaty z působnosti některých vnitrostátních norem, výsadami mezinárodního práva se rozumí zvláštní soubor práv, kterými ostatní osoby na území České republiky nedisponují, a výsadami a imunitou podle zákona se chápe vyloučení trestního stíhání prezidenta, senátorů a poslanců ve smyslu dikce Ústavy.⁴⁵

Existence výjimek ve smyslu mezinárodního práva je dána z důvodu snahy o zachování diplomatických styků a vychází z obyčejového práva a bilaterálních či multilaterálních mezinárodních smluv. Nadnárodní zájem na dobrých vztazích mezi jednotlivými státy sebou přináší tyto zvláštní výsady a ochrany pro členy diplomatických misí a jejich rodinné příslušníky. Zároveň jsou výsady a imunita zástupce cizího státu odrazem vztahu České republiky k zastupovanému státu a prestiži, kterou diplomatický post představuje. Vynětí z působnosti právních norem se netýká pouze trestních zákonů, ale i správních a až na výjimky i civilních. I přes skutečnost, že okruh výše uvedených osob není povinen se dokonce dostavit k výslechu na základě předvolání, v případě, že se tak rozhodnou, mohou podat svědeckou výpověď dobrovolně.⁴⁶

4.3 Následky porušení povinností svědka

S porušením zákonem stanovených povinností svědka spojuje zákon i sankce, kdy neplnění těchto povinností může vést k maření účelu trestního stíhání. Sankce jsou primárně upraveny trestním řádem, ovšem v případě opětovného neplnění či porušování povinností svědka může dojít k tomu, že jednání této osoby naplní skutkovou podstatu trestných činů ve smyslu trestního zákona.

4.3.1 Základní způsoby vynucení a sankcí provázející porušení povinností svědka

Pro případ nedostavení se k orgánům činným v trestním řízení na řádné předvolání obsahující poučení o možnosti uložení pořádkové pokuty ve smyslu § 66 trestního řádu a

⁴⁴ Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, *Trestní právo procesní* 4. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 387-389. ; ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 s. 189-196 (§ 10)

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, *Trestní právo procesní*. 4. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 387-389. ; ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013 s. 189-196 (§ 10)

předvedení může být svědek předveden. Předvedením se rozumí zajišťovací institut, sloužící k zajištění přítomnosti svědka, který se na řádné předvolání nedostavil bez dostatečné omluvy. Výkon je realizován policejním orgánem odlišným od toho, který je činný v daném trestním řízení, který o předvedení požádá příslušný policejní útvar. V praxi se zpravidla jedná o základní útvar policie, v jehož obvodu se svědek, který se takto nedostavil, zdržuje. Současně s předvedením trestní řád umožňuje taktéž uložení pořádkové pokuty porušiteli ve smyslu § 66. Ta může být uložena opakovaně, pokud osoba povinná (v našem případě svědek) opětovně nerespektuje výzvu orgánů činných v trestním řízení, kdy pokutu lze uložit až do výše 50.000,-Kč. Oba tyto sankční a vynuucovací prostředky lze uložit taktéž v případech ostatních povinností svědka⁴⁷, kterými jsou povinnost *podrobit se vyšetření duševního stavu znalcem; podrobit se prohlídce těla; strpět odběr krve nebo jiný podobný úkon (např. odběr pachové stopy); napsat potřebný počet slov, je-li toho třeba ke zjištění pravosti rukopisu; popsat nějakou osobu nebo věc v rámci provádění rekognice a zúčastnit se tohoto úkonu; strpět provedení potřebných identifikačních úkonů; podrobit se konfrontaci s obviněným nebo s jiným svědkem; zúčastnit se vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce a prověrky na místě; podrobit se výslechu prostřednictvím videokonferenčního zařízení*, neodporuje-li to povaze dané povinnosti. V krajních případech, kdy tímto soustavným porušováním dochází k maření trestního řízení, může dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu pohrdání soudem podle § 336 písmene c) trestního zákoníku.⁴⁸

Ten stanovuje, že ten, kdo opakovaně bez dostatečné omluvy neuposlechne příkaz nebo výzvu soudu anebo jednání soudu zmaří, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Mařením v tomto případě rozumíme takové jednání, které vede ke zbytečnému prodlužování řízení, odročování a v krajních případech může také vést k nemožnosti provedení všech žádoucích úkonů pro trestní řízení či dokonce v tomto řízení dospět k rozhodnutí.⁴⁹

4.3.2 Trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku

Již v podkapitole 4.1 této práce jsem se věnoval možnosti svědka v případě uvedení nepravdy o okolnosti či zamlčení okolnosti mající podstatný význam pro trestní řízení,

⁴⁷ Těmto se podrobněji věnuji v kapitole 4.1

⁴⁸ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s.1395-1403; tamtéž s. 1431-1443

⁴⁹ RIZMAN, Stanislav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vydání. Praha 2012, s. 3181-3182

vystavit se trestnímu stíhání. V této části rozeberu tento trestný čin ve světle judikatury Nejvyššího soudu, který ve svém rozsudku ze dne 10. července 2001, vedeným pod sp. zn. 7 Tz 152/2001, a dále v usnesení ze dne 6. 2. 2003, vedeným pod sp. zn. 7 Tdo 109/2003, rozebírá specifika a kritéria tohoto trestného činu.

Základním kritériem pro možnost být pachatelem tohoto trestného činu je nutnost procesního postavení pachatele v pozici svědka (případně znalce). Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu křivé výpovědi je rozhodná činnost orgánů činných v trestním řízení, kdy posouzení toho, jaké skutečnosti jsou pro konkrétní trestní řízení rozhodné, mohou posoudit pouze tyto orgány. Je nutné posoudit, zda objektivně nepravdivé skutečnosti uvedené svědkem nemohou způsobit zahájení trestního stíhání vůči třetí osobě, přičemž v takovémto případě je třeba kvalifikovat takovéto jednání svědka jako křivé obvinění ve smyslu ustanovení § 345 trestního zákoníku. Jednočinný souběh trestných činů křivého obvinění a křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku není v případě nepravdivé výpovědi svědka, kterou lživě obvinil jinou osobu z trestného činu, vyloučen.⁵⁰

Druhým nepominutelným předpokladem pro naplnění skutkové podstaty trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku je nutnost před započítáním výsledku poučit svědka o možné trestní odpovědnosti. K tomuto postačí pouhé upozornění orgánem činným v trestním řízení na nutnost vypovídat pravdivě a úplně, kdy případné porušení může mít následek v potenciálním trestním postihu svědka. Není třeba detailněji specifikovat ustanovení trestního zákona či jinak konkretizovat možnost trestního postihu například vyšší sazby za tento trestný čin či přednesem obsahu § 346 trestního zákona.⁵¹

Z výše uvedené judikatury krom jiného také plyne, že ke spáchání trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku se vyžaduje úmysl svědka zamlčet či uvést nepravdivou informaci. O zamlčení se bude zpravidla jednat v případě položení konkrétní otázky, na kterou svědek vědomě neodpoví. Zda se jedná o podstatnou skutečnost, je potřeba vyhodnotit vždy ve vztahu ke konkrétnímu případu a současně také posoudit, nenaplnuje-li protiprávní jednání svědka taktéž (či pouze) skutkovou podstatu odlišného trestného činu.

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. července 2001, sp. zn. 7 Tz 152/2001

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. února. 2003, sp. zn. 7 Tdo 109/2003

5 Výslech svědka a zvláštní způsoby dokazování

Výslech svědka je častokrát nejdůležitějším důkazním prostředkem v trestním řízení, o čemž svědčí také jeho časté užití. Průběh a podstatné náležitosti výslechu jsou upraveny trestním řádem, konkrétně ustanovením §101 až §104e. Vzhledem ke skutečnosti, že výslech obviněného a svědka jsou v mnoha okolnostech obdobné či dokonce stejné, ustanovení o výslechu obviněného se přiměřeně užití na výslech svědka. Jedná se o proces orgánů činných v trestním řízení (jako orgánu vyslychajícího), prostřednictvím kterého získávají ze svědecké výpovědi důkazní materiál. Jinak řečeno, výsledným produktem výslechu je výpověď. Obecně platný návod na způsob vedení výslechu neexistuje, je zde potřebné zkoumat specifika daného případu, kdy mezi vědní obory zabývajícími se neúčinnějšími způsoby výslechu jsou forenzní psychologie a kriminalistika.⁵²

5.1 Výslech svědka obecně – poučení a postup

Na začátku výslechu vyslychající orgán zjistí totožnost svědka, tedy jeho jméno, příjmení, datum narození, bydliště, zaměstnání, rodinný stav a jiné okolnosti, které se jeví jako potřebné pro tento úkon či trestní řízení. V praxi k legitimaci svědka dochází prostřednictvím zjištění těchto údajů z jeho občanského průkazu či cestovního pasu. Dále se přistoupí ke zjišťování vztahu svědka k projednávané věci a obviněnému. Jedná se o důležitou náležitost, která je jedním z hlavních kritérií⁵³ posuzování věrohodnosti svědka a jím poskytnuté výpovědi. Současně je svědek poučen o svém právu odepřít výpověď, kdy součástí tohoto poučení musí být také označení obviněného (popřípadě obviněných), v jehož věci má svědek vypovídat. Jen tak je svědek schopen posoudit, zda má právo odepřít výpověď popřípadě v jakém rozsahu a zhodnotit, zda tohoto práva využije či nikoli. Poučení o zákazu výslechu bude na místě v případech, kdy bude zjevné, že jsou naplněny důvody pro tento zákaz. Dále vyslychající orgán poučí svědka o možnosti utajení totožnosti svědka, o které si tento může zažádat v odůvodněných případech, a právo svědka žádat doplnění či opravy v protokolu o jeho výpovědi. Trestní řád v obsahovém výčtu náležitostí poučení dále

⁵²PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1481-1493 (§ 101).

⁵³Těmi jsou například kde a z jakých zdrojů se o skutečnostech o kterých vypovídá, dozvěděl, zda je sám osobně vnímal či jsou mu známy zprostředkovaně; v jakém je poměru k obviněnému, zda je mu osobou blízkou či zda je poškozený projednávaným skutkem a jiné. Tyto je vždy třeba posuzovat v rámci projednávané věci ve vztahu k věrohodnosti poskytnuté výpovědi stejně tak jako ostatní důkazy na základě volného hodnocení důkazů, tedy každý jednotlivě a současně i v souhrnu s ostatními důkazy.

vymezuje poučovací povinnost o povinnosti svědka vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčet a taktéž jej uvědomit o možných následcích porušení této povinnosti. S tím je úzce spjata poučení svědka o významu jeho svědectví.⁵⁴

Obecným kritériem postupu výslechu je požadavek, aby svědek poskytl co možná nejucelenější obraz o skutečnostech majících význam pro trestní řízení. Tuto část nazýváme jako monologovou a v ideálním případě by měla obsahovat maximum možných věrohodných, pravdivých a uvěřitelných informací, které svědek sdělí vyslychajícímu orgánu. Dispozice svědka souvisle vypovídat vše, co je mu známo o okolnostech skutku, pro který je řízení vedeno, je reflexí zásady bezprostřednosti tohoto úkonu, kdy součástí by mělo být i uvedení svědka, kde k danému zjištění přišel (označit pramen svých informací a poznatků). Výslech nelze uskutečnit takovým způsobem, že se svědek odkáže na obsah jiné výpovědi či přečtením protokolu o výslechu jiného svědka a prohlášením, že se s tímto svědectvím ztotožňuje. Naopak je možné, aby svědek nahlížel do svých listin či poznámek. Po souvislém samostatném výkladu svědka nastupuje druhá část označovaná jako dialogová. Při této orgán provádějící výslech prostřednictvím kladených otázek vede svědka k upřesnění monologem poskytnutých informací a současně zjišťuje věrohodnost výpovědi, zejména tedy, nebyla-li tato ovlivněna třetí osobou. Tyto otázky nesmějí být sugestivní či kapciózní, a to z důvodu zachování objektivity výpovědi. Taktéž je třeba pokládat dotazy vhodné vzhledem k osobě svědka (zejména jejímu věku, vzdělání a rozumové a mravní vyspělosti), kdy musí být taktéž dodržen zákonný rámec a požadavek na minimalizaci narušení intimní sféry vyslychaného. Tyto nároky na kladené dotazy musí dodržet i případné jiné osoby, pokládající otázky svědku, a to v závislosti na stádiu trestního řízení, ve kterém se výslech uskutečňuje (viz. následující podkapitoly).⁵⁵

Úprava povinnosti svědka v případech zjišťování pravosti rukopisu napsat potřebný počet slov má povahu materiálního posouzení případné pravosti či/a původu listinného dokumentu. Není zde rozhodný obsah psaného textu, který je pro účely trestního řízení irelevantní, ale pravost rukopisu, který lze následně užít jako samostatný důkaz.⁵⁶

O výslechu svědka se vždy vyhotoví protokol obsahující veškeré zákonem požadované náležitosti (obecné náležitosti upraveny §55 až §57 trestního řádu, dále se pak přiměřeně

⁵⁴ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1481-1493 (§ 101).

⁵⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, SZKANDEROVÁ, Marcela. Několik poznámek k výslechům svědků v přípravném řízení z pohledu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 10, s. 290.; PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1481-1493 (§101).

⁵⁶ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1481-1493 (§101).

použijí ustanovení §95 až §103 trestního řádu). Význam protokolu spočívá především v prokázání zákonnosti průběhu výslechu a taktéž v možnosti správného posouzení důkazu opatřeného výslechem, jelikož protokol je odrazem doslovného zachycení svědecké výpovědi.⁵⁷

5.1.1 Podání vysvětlení

Než se dostanu k výslechu svědka a jeho provedení v jednotlivých stádiích trestního řízení, je třeba vymezit pojem „podání vysvětlení“. Rozdělení trestního řízení je trestním řádem učiněno na pět stádií. Jsou to přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, odvolací řízení a vykonávací řízení. Pro institut podání vysvětlení je rozhodné přípravné řízení, kdy v rámci prověřování orgány činnými v trestním řízení, zda došlo či nedošlo k případnému jednání naplňujícímu některou ze skutkových podstat trestných činů, je tento orgán oprávněn vyzvat fyzické osoby k podání vysvětlení ve smyslu § 158 odstavce 3 trestního řádu. Podáním vysvětlení se rozumí požadavek policejního orgánu na osobu, která by mohla v případě dalšího postupu dané věci v této vystupovat jako svědek, uvést skutečnosti, které jsou podkladem pro policejní orgán, který v tomto stádiu rozhoduje o důvodnosti či nedůvodnosti dalšího postupu v trestním řízení. K podání vysvětlení na rozdíl od případu výpovědi není předvoláváno, ale vyzváno, kdy zpravidla půjde o výzvu písemnou či ústní (telefonickou). O podání vysvětlení se sepisuje úřední záznam a jeho primárním účelem není důkazní prostředek, kterým se může stát v případě splnění podmínek §211 odst. 6 a 314d odst. 2 trestního řádu. Pro podání vysvětlení se užití stejná pravidla jako pro osoby vyňaté z obecné povinnosti svědčit. Nezřídka se stává, že z osoby podávající vysvětlení se později stane osoba obviněná, kdy v těchto případech je taktéž nutné dodržet obdobné poučovací povinnosti jako u svědka a taktéž zaručit totožná práva, kterými disponuje svědek, zejména právo na právní pomoc, kdy osoba podávající vysvětlení je stejně jako v případě svědka oprávněna vzít si k tomuto úkonu advokáta, který bude vysvětlení před policejním orgánem přítomen.⁵⁸

⁵⁷ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1481-1493 (§ 101).

⁵⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006. s. 423-426; FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 17-21.

5.1.2 Výslech v přípravném řízení

Úprava výslechu svědka je trestním řádem účelově mířena tak, aby nedocházelo k neopodstatněnému opakování výslechu svědka, a tento důkazní institut je převážně směřován k provedení při soudním jednání. V přípravném řízení je k výslechu svědka oprávněn policejní orgán, přičemž v otázce přípustnosti výslechu v přípravném řízení záleží na formě vyšetřování.⁵⁹

Při standartním vyšetřování je tedy podle § 164 odstavce 1 trestního řádu přípustné vyslechnout svědka již v přípravném řízení, jedná-li se o úkon neopakovatelný či neodkladný, nebo má-li být vyslechnuta osoba mladší patnácti let či osoby, u nichž lze mít vzhledem k jejich psychickému stavu pochybnosti o schopnostech zapamatovat si, reprodukovat či dokonce úplně a správně vnímat. Dále je možno vyslechnout svědka již v přípravném řízení za předpokladu, že vzhledem k okolnostem lze předpokládat, že na svědka by mohl být vytvářen účelový nátlak směřující k ovlivnění jeho výpovědi. Nátlakem se rozumí snaha ovlivnit svědkovo jednání, která je slabšího charakteru než výhrůžky, ale týká se vzniku obdobných forem újmy. Poslední skupinou, kterou lze v této fázi trestního řízení vyslechnout, jsou svědci, u nichž lze mít za opodstatněné, že v případě uskutečnění výslechu až před soudem by byl jejich výslech ztížen či výpověď by byla neúplná a ovlivněná z důvodu neschopnosti zapamatovat si rozhodné skutečnosti pro přílišnou složitost věci, ve které je řízení vedeno a tím zapříčiněno dlouhé trvání vyšetřovacího stádia.⁶⁰

Ve smyslu ustanovení § 158 odstavce 9 trestního řádu platí stejná pravidla i pro výslech uskutečněný v rámci prověřovacího stádia, ve kterém zpravidla dochází pouze k podání vysvětlení, a to lze-li předpokládat dlouhé trvání prověřovacího stádia zejména z důvodu, že nebyla zjištěna osoba, u níž je dostatečně odůvodněn závěr, že spáchala trestný čin, důsledkem čehož nelze zahájit trestní stíhání, a hrozí-li ztráta důkazní hodnoty výpovědi a výpověď tohoto svědka má z odůvodněného předpokladu rozhodující význam pro zahájení trestního stíhání, a současně nasvědčují-li skutečnosti tomu, že by na tuto osobu mohl být vyvíjen nátlak pro její výpověď či je zde hrozba jiného ovlivnění výpovědi této osoby. V těchto případech postupuje policejní orgán v souladu s úpravou výslechu svědka a nepořizuje záznam, ale protokol o výslechu svědka.⁶¹

⁵⁹FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233

⁶⁰ tamtéž

⁶¹FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233

Výše uvedená omezení neplatí v případech tzv. rozšířeného vyšetřování, tedy v případech vyšetřování takových trestných činů, o nichž se koná prvostupňové řízení před krajským soudem. Ustanovení § 169 odstavce 1 trestního řádu výslovně stanovuje, že restrikcemi uvedenými v § 164 odstavci 1 není policejní orgán vázán. Je tedy pouze na jeho uvážení, zda přistoupí k výsledku svědka již v tomto úseku trestního řízení, jelikož tento považuje za nezbytný pro rozhodnutí státního zástupce ve věci. Zároveň je k platnosti takového úkonu třeba, aby se jej mohl zúčastnit obhájce a bylo možné protokol o tomto výsledku v přípravném řízení použít namísto provedení výsledku svědka před soudem ve smyslu ustanovení §211 trestního řádu, v opačném případě lze tento pouze předeštířit (například pro poukázání na rozpory ve výpovědi) a nemůže být podkladem výroku o vině obviněného.⁶²

Jak z právní úpravy plyne, nebyl-li výslech proveden ať již v rámci prověřování či vyšetřování jako úkon neopakovatelný a neodkladný, policejní orgán na základě návrhu obviněného či jeho právního zástupce buď provede tento úkon opětovně a umožní obviněnému či jeho právnímu zástupci, aby se tohoto výsledku účastnili, nebo je poučí o možnosti domáhat se výsledku tohoto svědka v řízení před soudem. V jiném případě nelze takto provedený výslech použít před soudem ve smyslu § 211 trestního řádu, ale opět může být použit pouze pro účely předeštíření dle § 212 trestního řádu. K zopakování výsledku je oprávněn taktéž policejní orgán, přičemž není vázán návrhem.⁶³

5.1.3 Výslech svědka v hlavním líčení a mimo něj

Výslech svědka v řízení před soudem je upraven v § 209 trestního řádu. Toto ustanovení upravuje postup soudu při provádění důkazu výpovědi svědka za současného užití úpravy trestního řádu aplikovaného na výslech svědka. Průběh výsledku před soudem vykazuje značnou odlišnost od úpravy výsledku v přípravném řízení, a to především z toho důvodu, že zde dochází k realizaci základních zásad trestního práva procesního, kterými jsou zásada ústnosti a bezprostřednosti. Zároveň vzhledem k nepominutelné roli tohoto důkazního institutu dochází ke značné realizaci práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu, kdy v řízení před soudem je výslech svědka realizován za účasti stran a současného práva těchto

⁶²FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233

⁶³FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233

stran podílet se na výsledku svědka jak formou kladení otázek, tak i případné žádosti o provedení výsledku svědka touto stranou.⁶⁴

Sledovaným účelem právní úpravy je systémová snaha o zajištění co možná nejobektivnější výpovědi svědka, která nebude ovlivněna jinou osobou vystupující v řízení. Z tohoto důvodu dochází k výsledku nevyslechnutých svědků odděleně. Za tímto účelem předseda senátu po zahájení hlavního líčení a zjištění totožnosti dostavených osob před započítím přednesu obžaloby vyzve svědky, aby opustili jednací síň a dostavili se zpět až na výzvu, na kterou bude v návaznosti započat výslech. V případech, kdy je svědků vícero, či dokazování je rozsáhlejšího charakteru, jsou jednotliví svědci předvoláni na rozdílné hodiny či dokonce dny, ve kterých se teprve uskuteční jejich výslech. Pro určení, zda svědek byl vyslechnut nebo nikoli, je rozhodné, zda byl vyslechnut v hlavním líčení. Výpověď v přípravném řízení nemá na toto kritérium vliv. Zákon počítá i se situací, kdy soud rozhodne o výsledku určité osoby až v průběhu hlavního líčení, kdy tato osoba byla soudnímu jednání doposud přítomna. Za takovéto situace je třeba velmi obezřetně hodnotit výpověď této osoby a brát v úvahu možnou míru vlivu dosavadního jednání na obsah výpovědi. Skutečnost, že svědek byl účasten předchozího jednání, je třeba zaznamenat do protokolu o hlavním líčení. Taktéž má-li být vyslechnut poškozený, který disponuje právem být účasten soudnímu jednání, v postavení svědka, soud jeho výslech učiní přednostně, aby jeho výpověď nebyla ovlivněna skutečnostmi, které by se dozvěděl v průběhu jednání.⁶⁵

V některých případech přítomnost obžalovaného u výsledku může mít značný vliv na pravdivost svědkovy výpovědi. Pro eliminaci tohoto nežádoucího vlivu je předseda senátu oprávněn, je-li důvodná obava o ovlivnění výsledku nebo dokonce znemožnění tohoto úkonu, zapříčiněna pouhou přítomností obžalovaného (ať v jeho prospěch či neprospěch), vykázat obžalovaného z jednací síně, a to po dobu provádění výsledku.⁶⁶

Tato reálná obava bude zpravidla dána v případech, ve kterých je svědek oprávněn žádat o utajení totožnosti. Ihned po ukončení výsledku je obžalovaný přivolán zpět do jednací síně, kde je bezprostředně seznámen s obsahem svědecké výpovědi, z jejíhož průběhu byl vyloučen. Taktéž je oprávněn se k této výpovědi vyjádřit a klást prostřednictvím předsedy senátu otázky tomuto svědku, aniž by se s ním setkal. K zajištění bezpečnosti svědka je

⁶⁴ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2617-2628 (§ 209).

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2617-2628 (§ 209).

předseda senátu oprávněn učinit i jiná opatření dle vlastní úvahy. K těmto patří například posílení ostrahy přítomné v jednací síni, ponechání svěřacích pout obžalovanému a jiné.⁶⁷

Má-li být vyslechnut utajený svědek, předseda senátu učiní opatření vedoucí k neprolomení utajení. Takovým opatřením je zejména zabránění osobního setkání s obžalovaným, jeho právním zástupcem a jinými osobami jak v jednací síni, tak i v soudní budově. Současně provede opatření směřující ke znemožnění identifikace utajeného svědka (například modulací jeho hlasu), který je zároveň ve spisu veden pod falešnými údaji. Orgány činné v trestním řízení jsou obecně povinny si ověřovat věrohodnost jednotlivých důkazů. Vzhledem ke skutečnosti, že v případě utajeného svědka je pozice obžalovaného ve vztahu k němu ztížena, je v právní úpravě zakotvena úřední povinnost soudu zkoumat věrohodnost výpovědi utajeného svědka. Ten je povinen vzhledem k povaze projednávané věci zkoumat vztah utajeného svědka k obžalovanému, podrobovat jeho výpověď hlubšímu zkoumání a komparaci s dalšími důkazy, zkoumat jeho charakterové vlastnosti, rysy a pověst, a činit jiná přiměřená opatření vedoucí k ověření jeho věrohodnosti.⁶⁸ Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 11. 11. 2014 vedeným pod sp. zn. II. ÚS 3780/13 k využití utajovaného svědka při dokazování v trestním řízení uvedl, že: „*Využití utajeného (anonymního) svědka v důkazním řízení, které může být zásahem do práva účastníka řízení na obhajobu z hlediska rovnosti přístupu k důkazním prostředkům, musí být vedeno zásadou subsidiarity, tj. nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jinak, předpokládá prověření míry věrohodnosti jeho výpovědi v kontextu projednávané věci a vyžaduje komplexní zhodnocení spolu s dalšími důkazy.*“⁶⁹

Průběh dokazování v hlavním líčení je obdobný průběhu v přípravném řízení. Je upraven ustanovením § 215 trestního řádu, který stanovuje, že vedení výslechu je svěřeno předsedovi senátu, který má možnost klást otázky svědku jako první. Po něm následují ostatní členové senátu a následně se souhlasem předsedy senátu mohou klást vyslýchanému dotazy státní zástupce, obžalovaný, jeho obhájce a zákonný zástupce, zúčastněná osoba, poškozený a jejich zmocněnci. Státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce mohou žádat předsedu senátu o umožnění výslechu svědka. Předseda senátu jim vyhoví zejména v případech, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo důkaz jimi opatřený a předložený. Dále zákon vymezuje důvody, pro které jim není povinen vyhovět.⁷⁰

⁶⁷ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2617-2628 (§ 209).

⁶⁸ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2617-2628 (§ 209).

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2014, sp. zn. II. ÚS 3780/13

⁷⁰ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2687-2700 (§ 215).

Ve výjimečných případech stanovených § 183a trestního řádu lze přistoupit k výslechu svědka mimo hlavní líčení. K takovému výslechu dojde v situaci, kdy je zde důvodná obava, že v budoucnu tato osoba nebude moct být vyslechnuta nebo provedení výslechu bude spojené se značnými obtížemi. K účasti na výslechu mimo hlavní líčení jsou oprávněni obhájce a státní zástupce, kteří o konání tohoto úkonu musejí být včas vyrozuměni. Zejména se bude jednat o případy, kdy má být vyslechnuta osoba mladší 15 let či utajený svědek. Na čtení protokolu o výslechu svědka mimo hlavní líčení se aplikují podmínky § 211 trestního řádu.⁷¹

5.2 Výslech svědka mladšího 18 let

Výslech svědka mladšího 18 let je upraven v § 102 trestního řádu a má celou řadu specifík vzhledem k nutnosti brát v potaz zájem na správném duševním a mravním vývoji dítěte. V obecné rovině se aplikují příslušná ustanovení o výslechu svědka, ovšem i ta je třeba přiměřeně uzpůsobit mentální a rozumové vyspělosti nezletilce (například poučení o trestním stíhání za křivou výpověď, o možnosti odepřít výpověď atd.). Má-li být osoba mladší 18 let vyslýchána ohledně skutečností, jejichž oživování v paměti by mohlo mít negativní vliv na duševní a mravní vývoj tohoto jedince, je třeba k výslechu přistupovat s maximální šetrností a tak, aby nebylo třeba tento úkon již opakovat. Nelze obecně stanovit, jaké jsou okolnosti, jejichž oživování v paměti může mít negativní vliv na další vývoj dítěte, proto je třeba posuzovat tyto vždy vzhledem ke specifikům dítěte a případně se poradit s institutem, jejichž předmětem činnosti je ochrana dětí a mládeže.⁷²

Současně je právní úpravou stanoveno obligatorní přiřazení orgánu sociálně-právní ochrany dětí či jiné osoby mající zkušenosti s výchovou mládeže (například dětský psycholog), která přispěje ke správnému vedení výslechu, kterému bude po celou dobu přítomna. Dále v případech, kde se to jeví jako vhodné vzhledem ke správnému provedení výslechu, mohou být přiřazení i rodiče. Tyto osoby mají právo navrhnout odložení úkonu na jinou dobu nebo přerušování či ukončení výslechu v situaci, kdy provedení výslechu či pokračování v něm by mělo nepříznivý vliv na vyslýchávaného nezletilce. Orgán činný v trestním řízení návrhu těchto osob vyhoví, nehrozí-li nebezpečí z prodlení. Zde dochází

⁷¹ POKORNÝ, Michal. K provedení důkazu mimo hlavní líčení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 9, s. 277

⁷² PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2687-2700 (§ 215).; CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006. s. 345-346

k odrazu požadavku šetrného provedení výslechu vzhledem k míře nižší psychické odolnosti dítěte.⁷³

Omezení možnosti opětovného výslechu tvoří výjimku ze zásady ústnosti, kdy výslech osoby mladší 18 let je proveden většinou již v přípravném řízení a lze ji opakovaně vyslechnout pouze v nutných případech. Nutným případem se rozumí například situace, kdy správnost rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení je především závislá na výpovědi tohoto svědka a opětovným neprovedením výslechu by došlo k porušení práva obviněného na spravedlivý proces, ovšem ani zde se nejedná o pravidlo a je třeba pokaždé posuzovat specifika projednávané věci. Běžně se tedy postupuje tak, že v řízení před soudem dojde k přečtení protokolu o výpovědi svědka mladšího 18 let či se přehraje obrazový či zvukový záznam z tohoto výslechu, a to i bez splnění podmínek stanovených v § 211 odstavce 1 a 2. Vzniknou-li pochybnosti o okolnostech výslechu osoby mladší 18 let či pochybnosti o okolnosti nezbytné pro správné vyhodnocení výslechu mladistvého v souvislosti s přečtením protokolu o výslechu či přehráním příslušného záznamu, provede se výslech osoby, jež byla k tomuto výslechu přibrána, která se vyslechne jako svědek. V situaci, kdy svědek v průběhu řízení dovršil zletilosti, se tato omezení neaplikují a použijí se obecná ustanovení o výslechu svědka.⁷⁴

Taktéž možnost klást otázky osobě mladší 18 let je omezena, kdy tyto je možno pokládat pouze prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení. Tato výhrada slouží primárně k ochraně dítěte před možným vystavením nevhodným otázkám. Orgán činný v trestním řízení, který zde disponuje jakousi moderační úlohou, má zabránit nepřipustným sugestivním a kapciózním otázkám a současně přizpůsobit kladené dotazy rozumové a mravní vyspělosti vyslýchaného dítěte.⁷⁵

5.3 Vybrané zvláštní způsoby dokazování

Zvláštní způsoby dokazování jsou kriminalistické metody, které jsou signifikantní zvláštní metodikou a způsoby provedení. Mezi tyto se řadí zejména konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě. Podstatě těchto úkonů se budu stručně

⁷³PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2687-2700 (§ 215).; CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006. s. 345-346

⁷⁴Tamtéž

⁷⁵PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 2687-2700 (§ 215).; CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006. s. 345-346

věnovat v této části práce. Výčet zvláštních způsobů dokazování v trestním řádu není vyčerpávající, a nejedná se o taxativní výčet metod vhodných pro dokazování. V praxi lze nalézt i další, trestním řádem výlučně neupravené způsoby dokazování, například pachová zkouška.⁷⁶

5.3.1 Konfrontace

Konfrontace je upravena v § 104a trestního řádu. Jedná se o proces, při kterém jsou tváří v tvář postaveny dvě osoby, které již byly vyslechnuty, a o těchto výsledcích byl sepsán protokol. Důvodem pro konfrontaci je nesouhlas závažných okolností ve výpovědi obviněného a výpovědi spoluobviněného nebo svědka. Stejně tak v případech, kdy výpověď svědka nesouhlasí v závažných okolnostech s výpovědí obviněného nebo jiného svědka. Procesní postavení osob účastnících se konfrontace je stejné, jaké bylo v případě jejich výslechu. Tyto osoby, jejichž výpovědi vykazují rozpor v závažných skutečnostech, jsou postaveny tváří v tvář a nejprve tato osoba uvede v přímé řeči tvrzení o okolnostech, pro které je konfrontace vedena a současně může uvést také skutečnosti, které předtím neuvedla ve své výpovědi. Se souhlasem vyslychajícího si poté tyto osoby mohou klást vzájemně otázky. O provedené konfrontaci se vyhotoví protokol. Zákonná úprava obsahuje omezení osob, které mohou být konfrontovány, zejména jde o osoby mladší 18 let, u kterých lze ke konfrontaci přistoupit jen výjimečně a za stanovených podmínek, a dále u utajeného svědka, kterého z logiky věci nelze konfrontovat. Konfrontace se provádí jen v řízení před soudem a v přípravném řízení může být užita pouze výjimečně. Problematickým prvkem konfrontace je skutečnost, že obě z konfrontovaných osob jsou při tomto úkonu pod velkým psychickým tlakem a tento mnohdy traumatický zážitek nereflektuje přínos očekávaný orgány činnými v trestním řízení.⁷⁷

5.3.2 Rekognice

Další z forem zvláštního způsobu dokazování je rekognice, která je upravena v § 104b trestního řádu. Osoba v pozici poznávající osoby je podezřelý, obviněný či svědek a současně se přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna. Účelem je znovupoznání osoby

⁷⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 255.; PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1526-1536 (§ 104a)

⁷⁷ Tamtéž

či věci a určení její totožnosti. Jedná se o neopakovatelný úkon, který může být prováděn ve formě *in natura* (v nezprostředkované podobě), která je privilegovaná, nebo na základě rozpoznání z fotografií. Osoba, která má poznat osobu nebo věc, je před tímto úkonem vyslechnuta o okolnostech, za kterých danou osobu či věc vnímala, a o signifikantních znacích této osoby či věci, na základě kterých ji lze identifikovat. Osoba či věc, která má být poznána, nesmí být před rekognicí ukázána. Postup v případě rozpoznání osob je takový, že osoba, která má být rozpoznána, se ukáže podezřelému, svědkovi nebo obviněnému mezi dalšími minimálně třemi osobami, výrazně se nelišícími. V případě rozpoznání hlasu je osoba, jejíž hlas má být rozpoznán, oprávněna hovořit v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s obdobnými hlasovými vlastnostmi. Až v případech, ve kterých není možno ukázat osobu, která má být poznána, je rekognice prováděna z fotografie, která je předložena za současného předložení dalších minimálně tří fotografií zachycujících osoby podobné. Má-li být rozpoznána věc, ukáže se ve skupině věcí pokud možno téhož druhu. O provedené rekognici se sepíše protokol, který bude v řízení před soudem užit jako důkaz. Náležitostí protokolu je krom jiného uvedení okolností, za kterých byla rekognice provedena, a pořadí v jakém byly osoby či věci ukázány osobě rozpoznávající, jaký čas tento úkon trval, jaké měla pozorovací podmínky a její chování, respektive vyjádření.⁷⁸

5.3.3 Vyšetřovací pokus

Cílem vyšetřovacího pokusu podle § 104c trestního řádu je zjistit, zda se určitá skutečnost stala či nestala, popřípadě za jakých podmínek a jakým způsobem. Pro tento účel se vytvoří umělé podmínky, nebo se podmínky určitým způsobem mění, a v rámci těchto se poté zkoumají dosavadní zjištění trestního řízení či se zjišťují nové, pro trestní řízení důležité skutečnosti. Příkladem může být vyšetřovací pokus, při kterém se zjišťuje, zda svědek mohl z určité vzdálenosti za určitých podmínek smyslově vnímat skutečnosti, které uvedl ve své výpovědi. K užití metody vyšetřovacího pokusu se přistoupí subsidiárně, tedy pouze tehdy, nejsou-li dosavadní zjištění postačující k prokázání určité dokazované skutečnosti či tyto skutečnosti jsou ve vzájemném rozporu, který nelze odstranit jinak. Je to tedy jakási forma experimentu, při kterém se za uměle vytvořených nebo obměňovaných podmínek upřesňují, vyvrací či jinak prověřují již zjištěné skutečnosti. Vyšetřovacího pokusu lze využít již v přípravném řízení, přičemž se k tomuto úkonu přibere alespoň jedna osoba nezúčastněná,

⁷⁸ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář. 7. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1537-1550 (§ 104b).; FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení. 2. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 257-260.

leďaže by nemořnost zajistit její pŕítomnost pŕi vyšetřovacím pokusu zmařila jeho provedení. Jedná se o náročný úkon, pŕi kterém je třeba, aby bylo objektivně možné vytvořit totožné podmínky, jaké panovaly v době činu, pro který je trestní řízení vedeno. Stejně tak nelze tento úkon provést, když není vhodný vzhledem k okolnostem pŕípadu nebo osobě podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka. Krom sepsání protokolu, jehož součástí jsou i pŕípadné črty a situační plány, se pořídí, je-li to možné, taktěř obrazový a zvukový záznam tohoto úkonu.⁷⁹

5.3.4 Rekonstrukce

Rekonstrukce jako jedna z dalších forem zvláštních způsobů dokazování je upravena v § 104d trestního řádu. Její podstatou je obnovení okolností a situace, za kterých byl trestný čin spáchán nebo které mají k tomuto činu podstatný vztah. V daném pŕípadě jde o zrekonstruování podmínek, situací, událostí či okolností pŕímo na místě činu, pŕostřednictvím kterých se pozoruje specifická modelová situace, která vychází z dosavadních skutkových zjištění. Mezi zkoumané a obnovované skutečnosti mohou patřit krom jednání samotných osob i různé pŕedměty a jejich možnosti pouřítí, časová návaznost jednotlivých událostí, mechanismy návaznosti a jiné. V praxi se může jednat o jízdu určitým vozidlem, určitým silničním úsekem a určitou rychlostí za podmínek, pŕi kterých došlo k dopravní nehodě nebo opakování způsobu napadení poškozeného obviněným, specifickou zbraní a určitými pohyby. Orgán činný v trestním řízení pŕi tomto úkonu pozoruje celou rekonstrukci a vyvozuje z ní důkazní závěry. Účelem rekonstrukce je vyhodnotit věrohodnost skutečností uvedených ve výpovědi podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka, která mají pro trestní řízení význam a u kterých jsou stále pochybnosti o jejich pravdivosti. Stejně jako u vyšetřovacího pokusu se jedná o subsidiární způsob dokazování, na který se pŕiměřeně pouřije právní úprava o vyšetřovacím pokusu. Podstatným rozdílem mezi rekonstrukcí a vyšetřovacím pokusem je ta skutečnost, že zatímco v pŕípadě vyšetřovacího pokusu jsou uměle vytvořeny podmínky a možnosti, které se mnohanásobně mění, a zkoumá se, jaká z těchto podmínek a možností je ta, za které byl čin spáchán, tak v pŕípadě rekonstrukce se obnovují tyto situace a okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, a v těchto neměnných podmínkách rekonstrukce probíhá. V praxi dochází k současné realizaci obou zmíněných

⁷⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v pŕípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 261-262.; PŰRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1551-1558 (§ 104c)

způsobů zvláštního dokazování, přičemž podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka, který je účasten rekonstrukce, nelze během jeho líčení či znázorňování v rámci tohoto úkonu nikterak usměrňovat či omezovat, a to z důvodu možného zkreslení výsledků rekonstrukce a s tím spojené ztráty důkazní hodnoty.⁸⁰

5.3.5 Prověrka na místě

Posledním ze zvláštních způsobů dokazování, který je upraven trestním řádem v § 104e, je prověrka na místě. Tento institut se užije v případech, kdy je třeba doplnit nebo upřesnit údaje důležité pro trestní řízení vztahující se k určitému místu za osobní účasti podezřelého, obviněného nebo svědka. Při prověrci na místě již vyslechnutá osoba ukazuje na objekty a místa, které souvisejí s projednávanou trestnou činností, nebo činnost demonstruje či popisuje vztah mezi objekty a místy v souvislostech, o kterých vypovídala. Místem konání prověrky je vymezený prostor, ve kterém se udály skutečnosti důležité pro trestní řízení, například může jít o místo, kde došlo k úkrytu odcizených věcí v souvislosti s páčáním trestné činnosti, místo, na kterém byla organizována trestná činnost, místo, kde se ukrýval pachatel po spáchání trestného činu apod. K prověrci na místě se přistoupí až po výslechu dané osoby, přičemž účel prověrky je doplnění či upřesnění skutečností plynoucích z výpovědi této osoby. Rozdílnost od vyšetřovacího pokusu tkví v tom, že prověrka nemá pokusný charakter a v souvislosti s ní se nevytváří zvláštní, umělé podmínky, ale uskutečňuje se na místě, které se určitým způsobem vztahuje k věci projednávané v trestním řízení. Současně je zapotřebí, aby byla při provádění prověrky na místě přítomna vyslechnutá osoba. Od rekonstrukce se prověrka na místě liší tím, že jde pouze o ověření a doplnění výpovědi, a nikoli o obnovení celé situace, za které měl být spáchán trestný čin.⁸¹

⁸⁰ PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář. 7. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1559-1561 (§ 104d); FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení. 2. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 262-263

⁸¹ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení. 2. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 264-265.; PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář. 7. Vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1562-1565 (§ 104e)

6 Závěr

Na začátku této diplomové práce jsem si kladl za cíl shrnout v této práci úpravu týkající se svědka a jeho postavení v trestním řízení, tuto podrobit analýze a doplnit o relevantní informace plynoucí z dosavadní judikatury soudů, týkající se jednotlivých institutů. Důvodem, pro který jsem se rozhodl přistoupit ke komplexnímu uchopení úpravy postavení svědka v trestním řízení, je vysoká míra využívání tohoto institutu a její značný důkazní vliv na výsledek trestního procesu, přičemž zákonná úprava obsažená v trestním řádu by se na první pohled mohla jevit jako minimalistická.

V první části samotného textu jsem se pokusil o vyčerpávající vymezení pojmu svědek, jehož definice není obsažena v zákonné úpravě, následkem čehož je třeba ji odvozovat ze smyslu a účelu svědecké výpovědi. Zde jsem opřel vymezení pojmu o odbornou literaturu a výklad obsažený v komentovaném znění trestního řádu. Absenci této definice nelze považovat za nežádoucí, jelikož je tento institut notoricky znám, a i neodborná veřejnost je schopna si představit pod pojmem svědek ten správný institut. Nedostatek v právní úpravě jsem shledal v absenci úpravy a tedy i možného využití tzv. korunního svědka. Vzhledem k judikatuře, kterou v této části uvádím v souvislosti se spolupracujícím obviněným, která mimo jiné deklaruje vysoký veřejný zájem na odhalování organizovaného zločinu, považuji institut spolupracujícího obviněného za nedostatečný. Dle mého názoru je třeba přistoupit k normativnímu ukotvení korunního svědka, který bude představovat vyšší „úroveň“ zapojení do procesu odhalování závažné trestné činnosti, za což mu za zákonem vymezených podmínek bude poskytnuta trestní imunita. Dále jsem v souvislosti s tímto pojmem vymezil způsobilost být svědkem a rozdíl mezi materiálním a formálním pojetím svědka, ve kterých jsem neshledal žádný nedostatek a o kterých není sporu ani mezi autory odborné literatury.

Z hlediska práv přiznaných osobě svědka v rámci trestního řízení si dovoluji na základě zjištěných skutečností tvrdit, že fakt, že soubor těchto práv není obsažen na jednom místě v zákoně, může v praxi působit značné obtíže se znalostí těchto práv ze strany neodborné veřejnosti. Je otazné, zda lze považovat za dostatečné, že orgány činné v trestním řízení povinně poučí svědka o jeho právech a náležitě mu vysvětlí jejich význam, když i z judikatury Ústavního soudu plyne, že o obsahové stránce některých práv svědka nejsou v některých případech dostatečně obeznámeny ani tyto příslušné orgány činné v trestním řízení. Opačným příkladem je úprava ochrany svědků, kteří se vyskytli v ohrožení v souvislosti s trestním řízením, která je dle mého názoru dostatečná, srozumitelná a jasná. Skutečnost, že tento zvláštní zákon věnující se způsobům a opatřením směřujícím k

poskytnutí ochrany a pomoci ohroženým osobám nepatří mezi normy trestního, nýbrž správního práva, nepokládám za vadnou. Je nutné brát v potaz, že i přesto, že se jedná o předpis spadající do práva jiného právního odvětví, jeho účel je jednoznačně úzce spjat s trestním řádem.

Analýzou povinností svědka stanovených trestním řádem jsem dospěl k závěru, že poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení je dobrý a efektivní způsob, jak seznámit svědky s jejich zákonnými povinnostmi, plynoucími z této role. Zároveň donucovací a sankční nástroje, kterými orgány činné v trestním řízení disponují pro případ porušení svědeckých povinností, jsou dle mého názoru dostatečné, kdy čítají od mírnějších (mezi které se řadí pořádková pokuta či předvedení) až po velmi přísné s přesahem do trestního zákoníku. Výjimky z těchto povinností, zejména z obecné povinnosti svědčit, jsou upraveny trestním řádem v dostatečném rozsahu, kdy specifikace okolností, za kterých lze odepřít výpověď, dovozujeme z rozhodovací činnosti soudů.

Výslechu jakožto jednoho z hlavních způsobů dokazování, neodmyslitelně spojeného se svědkem, jsem věnoval nejrozsáhlejší obsahovou část této práce. Způsoby provádění tohoto úkonu v jednotlivých stádiích trestního řízení, stejně tak jako průběh výslechu a jeho náležitosti, považuji za velmi precizně upravené. Za problematickou považuji pouze úpravu využití utajovaného svědka v důkazním řízení, kdy zákon, odborná veřejnost i soudy v případě využití tohoto institutu kladou velký důraz na prověření věrohodnosti takové výpovědi. Jsem toho názoru, že v praxi bude velmi obtížné využít tento důkazní prostředek a zároveň tímto nenarušit právo obviněného na spravedlivý proces, kdy procesní práva obviněného jsou v těchto případech z logiky věci značně omezena. Výslech osoby mladší 18 let a jeho specifika jsou samozřejmě přizpůsobeny zájmu na správném duševním a mravním vývoji dítěte. Opatření, jako jsou příbrání pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí a případně zákonných zástupců nezletilého, považuji za rozumné kroky pro co možná největší usnadnění podmínek výslechu nezletilce. V poslední části diplomové práce jsem rozebral zvláštní způsoby dokazování. Jejich právní úprava v trestním řádu je sice minimalistická, ale vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o kriminalistické metody, ke kterým se ve většině případů přistoupí subsidiárně, tato úprava představuje pomyslné minimum standartu pro platnost těchto úkonu a jejich možnost následného použití v důkazní formě.

Na základě výše uvedených skutečností tedy nemohu na výzkumnou otázku „*Je současná právní úprava svědka v trestním řízení dostatečná?*“ odpovědět jednoslovně. Samotná právní úprava dle mého názoru zcela dostatečná není. Když ovšem vezmeme v potaz

ustálenou soudní praxi a výklad odborné veřejnosti, lze konstatovat, že krom absence již zmiňované úpravy korunního svědka je současná úprava svědka v trestním řízení dostatečná.

7 Zdroje

Monografie

- 1) CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol., *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006. 871s.
- 2) FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. Vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 392 s.
- 3) ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 4700s.
- 4) ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář*. 6. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 3004s.
- 5) ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní řád. Komentář -1. díl*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 1432s.
- 6) ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní právo procesní*. 4. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1056 s.
- 7) ŠÁMAL, Pavel a kol., *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3614s.

Odborné články

- 1) FRYŠTÁK, Marek. Spravedlivý proces a právo na tlumočení a překlad v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 2, s. 35.
- 2) FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233.
- 3) LEGS.. O změnách zákonů v trestní oblasti. *Právní rozhledy*. 2011, č. 21, s. II
- 4) NĚMEC, Jiří. Ochrana svědků. *Právní rádce*. 2003, č. 12, s. 74.
- 5) POKORNÝ, Michal. K provedení důkazu mimo hlavní líčení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 9, s. 277.
- 6) RŮŽIČKA, Miroslav, SZKANDEROVÁ, Marcela. Několik poznámek k výslechům svědků v přípravném řízení z pohledu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 10, s. 290-293.

- 7) VÁŇA, Jiří; TOMAN, Petr. Právní pomoc advokáta při podání vysvětlení. *Epravo.cz*. 2015, č. 1, s. 51-52.

Právní předpisy

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 2) Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- 3) Zákon č. 141/161 Sb. Zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- 4) Zákon č.40/2009 Sb. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 5) Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů
- 6) Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- 1) Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2014, sp. zn. II. ÚS 3780/13
- 2) Nález Ústavního soudu ze dne 13. března 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13, článek V
- 3) Nález Ústavního soudu ze dne 8. března. 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04.
- 4) Nález Ústavního soudu ze dne 4. prosince 1997 sp. zn. III. ÚS 149/97
- 5) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. července 2001, sp. zn. 7 Tz 152/2001
- 6) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. února 2003, sp. zn. 7 Tdo 109/2003

Internetové zdroje

- 1) MALECKÝ, Robert. Korunní svědek má být novinkou připravovaného trestního řádu [online]. Ceska-justice.cz, 23. dubna 2014 [cit. 1. března 2018]. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2014/04/korunni-svedek-ma-byt-novinkou-pripravovaneho-trestniho-radu/>>.

- 2) Práva a ochrana práv svědka. *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika, 2012 [cit. 09. března. 2018]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/61>>.
- 3) Utajovaný svědek. *Nejvyšší státní zastupitelství* [online]. Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika, 2012 [cit. 02. března. 2018]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/utajovany-svedek>>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou postavením svědka v trestním řízení. Podrobně analyzuje současnou zákonnou úpravu tohoto institutu, dále se věnuje související judikatuře a odborné literatuře rozebírající toto téma. Krom obecného vymezení pojmu svědek a jeho práv a povinností v rámci trestního řízení, se také zaměřuje na způsoby jeho ochrany a zvláštní způsoby dokazování, kterých se účastní.

Klíčová slova

Svědka, trestní řízení, práva svědka, povinnosti svědka, ochrana svědka, utajený svědek, zvláštní způsoby dokazování

Abstract

The presented thesis deals with a witness position in criminal proceedings. It analyses the current legal regulations of the above mentioned institute, it also describes the related case-law and specialised sources on the given topic. Apart from the general definition of the term *witness* and their rights and obligations within criminal proceedings, it also focuses on means of their protection and special methods of evidence which they are involved in.

Key words

Witness, criminal proceedings, witness rights, witness obligations, protection of a witness, covert witness, special methods of evidence